

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ**

**Αριθμός Γνωμοδότησης 420/2013
ΤΟΥ ΝΟΜΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ
ΠΛΗΡΟΥΣ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑΣ
Συνεδρίαση της 5^{ης} Δεκεμβρίου 2013**

Σύνθεση :

Πρόεδρος : Ιωάννης Σακελλαρίου, Πρόεδρος του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

Μέλη : Ανδρέας Φυτράκης, Ιωάννης Τρίαντος, Μιχαήλ Απέσσος, Αλέξανδρος Καραγιάννης, Αντιπρόεδροι του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, Ηλίας Δροσογιάννης, Ιωάννης Διονυσόπουλος, Ιωάννα Καραγιαννοπούλου, Ανδρέας Χαρλαύτης, Αντώνιος Κλαδιάς, Στέφανος Δέτσης, Μεταξία Ανδροβιτσανέα, Νικόλαος Μουδάτσος, Ασημίνα Ροδοκάλη, Βασιλική Δούσκα, Ανδρέας Γραμματικός, Ιωάννης-Κωνσταντίνος Χαλκιάς, Θεόδωρος Ψυχογιός, Σπυρίδων Παπαγιαννόπουλος, Κωνσταντίνος Γεωργάκης, Παναγιώτης Σπανός, Γεώργιος Κανελλόπουλος, Κωνσταντίνος Χαραλαμπίδης, Βασιλική Πανταζή, Ευγενία Βελώνη, Νίκη Μαριόλη, Ανδρέας Ανδρουλιδάκης, Αικατερίνη Γρηγορίου, Στυλιανή Χαριτάκη, Κουήν-Τακουήν Χουρμουζιάν, Δημήτριος Χανής, Νικόλαος Δασκαλαντωνάκης, Ευφροσύνη Μπερνικόλα, Γαρυφαλιά Σκιάνη, Αφροδίτη Κουτούκη, Δήμητρα Κεφάλια, Δημήτριος Αναστασόπουλος, Κωνσταντίνος Κατσούλας, Ελένη Σβολοπούλου, Δημήτριος Μακαρονίδης, Κωνσταντίνος Κηπουρός, Αλέξανδρος Ροϊλός, Αδαμαντία Καπετανάκη, Κωνσταντίνα Χριστοπούλου, Ευαγγελία Σκαλτσά, Αθηνά Αλεφάντη, Αγγελική Καστανά, Κυριακή Παρασκευοπούλου, Ελένη Πασαμιχάλη, Χριστίνα Διβάνη, Παναγιώτης Παππάς, Σταύρος Σπυρόπουλος, Νομικοί Σύμβουλοι του Κράτους.

Εισηγήτρια: Δήμητρα Κεφάλα, Νομικός Σύμβουλος του Κράτους.

Αριθμός Ερωτήματος: Το με αρ. πρωτ. 3237/12.11.2013 έγγραφο ερώτημα του Προέδρου της Βουλής των Ελλήνων.

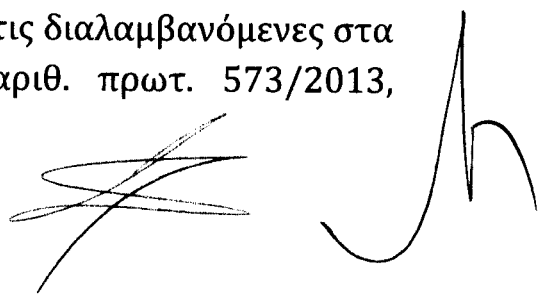
Περίληψη Ερωτήματος: Ερωτάται, εάν οι απουσίες, κατά τις συνεδριάσεις της Ολομέλειας της Βουλής, βουλευτών, που έχουν κριθεί προσωρινά κρατούμενοι στο πλαίσιο κυρίας ανακρίσεως, για τα εγκλήματα της συγκρότησης εγκληματικής οργάνωσης, ένταξης και διεύθυνσης αυτής (άρθρ. 187 παρ. 1 και 3 Π.Κ.), κατά τον χρόνο της προσωρινής κράτησης, συνιστούν «αδικαιολόγητη απουσία» κατά την έννοια του άρθρου 63 παρ. 3 του Συντάγματος.

I. Από το με αριθ. 3237/12.11.2013 έγγραφο ερώτημα του Προέδρου της Βουλής των Ελλήνων και τα συνημμένα σ' αυτό στοιχεία προκύπτουν τα εξής:

1. Με το αριθ. πρωτ. 43/8.11.2013 έγγραφο του Εφετείου Αθηνών - Ειδικό Ανακριτικό Τμήμα, γνωστοποιήθηκε στη Βουλή των Ελλήνων ότι με την αριθ. 9/2013 απόφαση της Ολομέλειας του Εφετείου Αθηνών διενεργείται κύρια ανάκριση για τα εγκλήματα: α) της συγκρότησης εγκληματικής οργάνωσης, ένταξης και διεύθυνσης αυτής (άρθρο 187 παρ. 1 και 3 του Π.Κ.) και β) της παράνομης οπλοκατοχής και διακεκριμένων περιπτώσεων οπλοκατοχής (άρθρα 1 παρ. 1 α, δ, η, 2, 7 παρ. 1, 8, 13 και 15 του Ν. 2168/1993), σε βάρος, πλην των άλλων και των βουλευτών του κόμματος «ΛΑΪΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ - ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ»: 1) Ν. Μ. του Γ., (προσωρινά κρατούμενος), 2) Ι. Α. του Ε., (προσωρινά κρατούμενος), και γ) Χ. Π. του Η., (προσωρινά κρατούμενος).

2. Από τα επισυναπτόμενα αριθ. 5/2013, 2/2013 και 6/2013 εντάλματα προσωρινής κράτησης των αρμοδίων ανακριτών προκύπτει ότι αυτά εκδόθηκαν κατά των προαναφερομένων κρατουμένων βουλευτών, αντιστοίχως, σε εφαρμογή των διατάξεων των άρθρων 282 παρ. 1 και 3 (όπως το εδ. β' αυτής αντικαταστάθηκε με το άρθρο 31 παρ. 1 Ν. 4055/2012 «Δίκαιη δίκη και εύλογη διάρκεια αυτής»), 283 και 284 παρ. 1 του Κ.Π.Δ. και με τις διαλαμβανόμενες στα εν λόγω εντάλματα αιτιολογίες. Με τα αριθ. πρωτ. 573/2013,

548/2013 και 584/2013 έγγραφα των ιδίων ανακριτών διαβιβάσθηκαν αντιστοίχως τα παραπάνω εντάλματα προσωρινής κράτησης προς τον Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών Αθηνών με την παράκληση, όπως μεριμνήσει για την εκτέλεση αυτών.

3. Με το αριθ. πρωτ. 3307/15.11.2013 έγγραφο της Ειδικής Γραμματείας του Προέδρου της Βουλής των Ελλήνων τίθεται υπόψη η από 14.11.2013 έγγραφη δήλωση - διαμαρτυρία των από τους παραπάνω Χ. Π. του Η. και Ι. Α. του Ε., με την οποία, μεταξύ των άλλων, αιτούνται, όπως οι απουσίες τους κατά τις συνεδριάσεις της Βουλής του μηνός Οκτωβρίου κριθούν δικαιολογημένες, θέτουν δε ταυτόχρονα υπόψη τις από 23.10.2013 (δύο) αποφάσεις και 8.11.2013 (δύο) αποφάσεις της Εισαγγελέως - Επόπτη του Κ. Κ. Κορυδαλλού, με τις οποίες απορρίπτονται αντίστοιχα αιτήματα των προαναφερομένων για τη χορήγηση έκτακτης άδειας εξόδου αυτών, προκειμένου να παραστούν σε συγκεκριμένη συνεδρίαση της Βουλής, κατ' εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 57 του Ν. 2776/1999, (ΦΕΚ Α' 291), όπως ισχύει. Η απουσία των παραπάνω βουλευτών κατά τις συνεδριάσεις της Βουλής αποτέλεσε την αφορμή για την υποβολή του εξεταζομένου ερωτήματος.

4. Επί του ερωτήματος εκδόθηκε η αριθ. **395/2013** Γνωμοδότηση του Δ' Τμήματος του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, η οποία παρέπεμψε την συζήτηση αυτού ενώπιον της Ολομελείας του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, λόγω μείζονος σπουδαιότητας των τιθεμένων νομικών ζητημάτων.

II. 1. Σχετικά με το ακαταδίωκτο των βουλευτών στο **άρθρο 62** του ισχύοντος Συντάγματος ορίζονται, μεταξύ άλλων, τα εξής: «1. Όσο διαρκεί η βουλευτική περίοδος ο βουλευτής δεν διώκεται, ούτε συλλαμβάνεται, ούτε φυλακίζεται, ούτε με άλλο τρόπο περιορίζεται, χωρίς άδεια του Σώματος.....Δεν απαιτείται άδεια για τα αυτόφωρα κακουργήματα.».

2. Σχετικά με τις αποζημιώσεις και δαπάνες, που δικαιούνται οι βουλευτές για την άσκηση του λειτουργήματός τους στο **άρθρο 63** του ισχύοντος Συντάγματος ορίζονται, μεταξύ άλλων, τα εξής: «1. Οι βουλευτές, για την άσκηση του λειτουργήματός τους, δικαιούνται από το Δημόσιο αποζημίωση και δαπάνες. Το ύψος τους καθορίζεται με απόφαση της Ολομέλειας της Βουλής. .... 3. Αν βουλευτής απουσιάσει αδικαιολόγητα σε περισσότερες από πέντε συνεδριάσεις το μήνα,

κρατείται υποχρεωτικά, για κάθε απουσία, το ένα τριακοστό της μηνιαίας αποζημίωσής του. ».

3. Με τις διατάξεις των **άρθρων 75** και **76** του Κανονισμού της Βουλής (Μέρος Α' - Κοινοβουλευτικό), όπως ισχύουν, ορίζονται, μεταξύ άλλων, τα εξής:

Άρθρο 75: «1. Οι Βουλευτές έχουν τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα που προβλέπουν το Σύνταγμα, ο Κανονισμός και οι νόμοι.....».

Άρθρο 76: «1. Οι Βουλευτές οφείλουν να προσέρχονται στις συνεδριάσεις της Ολομέλειας, καθώς και του Τμήματος διακοπής των εργασιών της Βουλής και Επιτροπών της Βουλής, αν είναι μέλη τους, και να παρευρίσκονται καθ' όλη τη διάρκειά τους 2. Σε κάθε συνεδρίαση εκτίθεται κατάλογος παρουσίας προς υπογραφή από όλους τους Βουλευτές. Οι λόγοι δικαιολογημένης απουσίας από συγκεκριμένη συνεδρίαση και ο τρόπος βεβαίωσής τους καθορίζεται με απόφαση του Προέδρου της Βουλής και με σύμφωνη γνώμη της Διάσκεψης των Προέδρων. .... 5. Η απουσία Βουλευτή σε περισσότερες από πέντε το μήνα συνεδριάσεις της Ολομέλειας, του Τμήματος διακοπής των εργασιών της Βουλής και των Επιτροπών της Βουλής, χωρίς άδεια, θεωρείται αδικαιολόγητη και συνεπάγεται την υποχρεωτική κράτηση του ενός τριακοστού (1/30) της μηνιαίας αποζημίωσης για κάθε απουσία του. 6. Ο Βουλευτής μπορεί να δώσει εξηγήσεις στον Πρόεδρο της Βουλής για τους λόγους της αδικαιολόγητης απουσίας του. Αν δε δώσει εξηγήσεις ή αν οι εξηγήσεις που έδωσε δεν θεωρηθούν ικανοποιητικές, ο Πρόεδρος της Βουλής δίνει εντολή στην αρμόδια υπηρεσία της Βουλής να περικόψει τη βουλευτική αποζημίωσή του, σύμφωνα με όσα ορίζονται στην προηγούμενη παράγραφο. ...».

4. Με τις διατάξεις της αριθ. 2021/27.3.2002 (ΦΕΚ Β' 376), απόφασης του Προέδρου της Βουλής των Ελλήνων, ορίζονται, μεταξύ άλλων, τα εξής:

Άρθρο Μόνο: «1. Θεωρείται δικαιολογημένη η απουσία Βουλευτή από συγκεκριμένη συνεδρίαση αν: α) Μετείχε σε αποστολή της Βουλής ή του κόμματός του στο εξωτερικό ή στο εσωτερικό, β) Είχε εγκριθεί από τη Βουλή αίτησή του για άδεια απουσίας στο εξωτερικό, γ) Κατά την αναφερόμενη συνεδρίαση μετείχε σε συνεδρίαση Κοινοβουλευτικής Επιτροπής της οποίας ήταν μέλος, δ) Έλαβε μέρος στη συζήτηση των θεμάτων της αναφερόμενης συνεδρίασης, ε) Απουσίασε λόγω ασθένειας

ή άλλης ανώτερης βίας, στ) Δώσει σε κάθε άλλη περίπτωση εξηγήσεις στον Πρόεδρο της Βουλής και θεωρηθούν αυτές ικανοποιητικές.

Η βεβαίωση της ύπαρξης ενός ή περισσοτέρων λόγων δικαιολογημένης απουσίας γίνεται στις περιπτώσεις β', γ' και δ' από τα πρακτικά της Ολομέλειας της Βουλής η περίπτωση ε' από επιστολή ή τηλεομοιοτυπία της, που αποστέλλει ο Βουλευτής στον Πρόεδρο της Βουλής και στην περίπτωση στ' από τον Πρόεδρο της Βουλής, κατά τα οριζόμενα στο εδάφιο β' της παρ. 2. ...».

5. Με τις διατάξεις των άρθρων **282 έως 284** του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (ΚΠΔ), όπως ίσχυαν μέχρι τις 6.11.2013, οπότε τροποποιήθηκαν με το άρθρο 2 παρ. Γ του Ν. 4205/2013, (ΦΕΚ Α' 242), ορίζονται, μεταξύ άλλων, τα εξής:

Άρθρο 282: «1. Όσο διαρκεί η προδικασία, αν προκύπτουν σοβαρές ενδείξεις ενοχής του κατηγορουμένου για κακούργημα ή πλημμέλημα που τιμωρείται με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον τριών μηνών, είναι δυνατό να διαταχθούν περιοριστικοί όροι, εφόσον αυτό κρίνεται απολύτως αναγκαίο για την επίτευξη των αναφερόμενων στο άρθρο 296 σκοπών. 2..... 3. Προσωρινή κράτηση μπορεί να επιβληθεί αντί για περιοριστικούς όρους, εάν αιτιολογημένα κριθεί ότι οι τελευταίοι δεν επαρκούν,- εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις της πρώτης παραγράφου του άρθρου αυτού,- μόνο αν ο κατηγορούμενος διώκεται για κακούργημα και δεν έχει γνωστή διαμονή στη χώρα ή έχει κάνει προπαρασκευαστικές ενέργειες για να διευκολύνει τη φυγή του ή κατά το παρελθόν υπήρξε φυγόποινος ή φυγόδικος ή κρίθηκε ένοχος για απόδραση κρατούμενου ή παραβίαση περιορισμών διαμονής, εφόσον από τη συνδρομή των παραπάνω στοιχείων προκύπτει σκοπός φυγής ή κρίνεται αιτιολογημένα ότι αν αφεθεί ελεύθερος είναι πολύ πιθανό, όπως προκύπτει από προηγούμενες αμετάκλητες καταδίκες του για ομοειδείς αξιόποινες πράξεις να διαπράξει και άλλα εγκλήματα. Εάν η αποδιδόμενη στον κατηγορούμενο πράξη απειλείται στο νόμο με ισόβια κάθειρξη ή πρόσκαιρη κάθειρξη με ανώτατο όριο τα είκοσι έτη ή εάν το έγκλημα τελέστηκε κατ' εξακολούθηση ή στο πλαίσιο εγκληματικής τρομοκρατικής οργάνωσης ή υπάρχει μεγάλος αριθμός παθόντων από αυτό, προσωρινή κράτηση μπορεί να επιβληθεί και όταν, με βάση τα συγκεκριμένα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της πράξης, κρίνεται αιτιολογημένα, ότι αν αφεθεί ελεύθερος, είναι πολύ πιθανό να διαπράξει και άλλα εγκλήματα. ...».

Άρθρο 283: «1. Στις περιπτώσεις που αναφέρονται στο άρθρο 282 ο ανακριτής, αμέσως μετά την απολογία του κατηγορούμενου, μπορεί να τον αφήσει ελεύθερο ή να εκδώσει διάταξη, που να του θέτει περιοριστικούς ή άλλους όρους ή αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις του προηγούμενου άρθρου, να εκδώσει εναντίον του ειδικά και εμπειριστατωμένα αιτιολογημένο ένταλμα προσωρινής κράτησης, αφού προηγουμένως και σε κάθε περίπτωση λάβει τη γραπτή σύμφωνη γνώμη του εισαγγελέα. ...».

Άρθρο 284: «1. Εκείνος που εναντίον του εκδόθηκε ένταλμα προσωρινής κράτησης οδηγείται στις φυλακές των υποδίκων και παραδίδεται στον διευθυντή τους μαζί με το ένταλμα προσωρινής κράτησης. ...».

6. Με τις διατάξεις του άρθρου 187 του Ποινικού Κώδικα(Π. Κ), όπως ισχύουν, ορίζονται, μεταξύ άλλων, τα εξής: «1. Με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών τιμωρείται όποιος συγκροτεί ή εντάσσεται ως μέλος σε δομημένη και με διαρκή δράση ομάδα από τρία ή περισσότερα πρόσωπα (οργάνωση) που επιδιώκει τη διάπραξη περισσότερων κακουργημάτων που προβλέπονται στα άρθρα.....2.....3. Όποιος διευθύνει την οργάνωση της πρώτης παραγράφου τιμωρείται με κάθειρξη τουλάχιστον δέκα ετών. ...».

7. Με τις διατάξεις του άρθρου 57 του Ν. 2776/1999 (ΦΕΚ Α'291) ορίζονται, μεταξύ άλλων, τα εξής: «1. Κάθε κρατούμενος δικαιούται να λάβει έκτακτη άδεια εξόδου κατ' ανώτατο όριο 24 ωρών, έστω και αν δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις για τη χορήγηση τακτικής άδειας. 2. Η έκτακτη άδεια χορηγείται με απόφαση του αρμόδιου δικαστικού λειτουργού προς εκπλήρωση οικογενειακών, επαγγελματικών ή άλλων έκτακτων και απρόβλεπτων εξαιρετικού χαρακτήρα αναγκών του κρατουμένου ...».

III. Α. 1. Ο βουλευτής κατά την διάρκεια της θητείας του περιβάλλεται από δύο κλασσικές θεσμικές εγγυήσεις. Το ανεύθυνο, που εισάγεται με τις διατάξεις του άρθρου 61 του Συντάγματος και το ακαταδίωκτο αυτού, χωρίς άδεια της Βουλής, που εισάγεται με τις διατάξεις του άρθρου 62 του Συντάγματος. Το ανεύθυνο και το ακαταδίωκτο συγκροτούν από κοινού το νομικό καθεστώς της βουλευτικής ασυλίας και συνιστούν θεσμικές εγγυήσεις, που περιβάλλουν το βουλευτή ως μέλος της Βουλής και δεν είναι «προνόμια» ή ατομικά δικαιώματα του βουλευτή (βλ. Ευάγ. Βενιζέλου

«Μαθήματα Συνταγματικού Δικαίου», 2008 σελ. 512 επ.). Με τις διατάξεις του εδ. 5 του άρθρου 62 του Συντάγματος εισάγεται εξαίρεση στο ακαταδίωκτο του βουλευτή, στην περίπτωση των αυτοφώρων κακουργημάτων, για τα οποία και δεν απαιτείται άδεια της Βουλής.

2. Το ισχύον Σύνταγμα με την προαναφερομένη διάταξη του άρθρου 63 παρ. 1 επιτάσσει την καταβολή χρηματικής παροχής στους βουλευτές από το Κράτος για την άσκηση του λειτουργήματός τους. Η χρηματική αυτή παροχή περιλαμβάνει αφενός «αποζημίωση» και αφετέρου «δαπάνες». Η αποζημίωση καλύπτει τα έξοδα διαβίωσης των βουλευτών, ενώ οι δαπάνες καλύπτουν, κυρίως, τα έξοδα λειτουργίας του γραφείου τους και τις εν γένει δαπάνες για την άσκηση του λειτουργήματός τους. Η διάταξη αυτή καθιερώνει ένα δημοσίου δικαίου δικαίωμα των βουλευτών, που κατοχυρώνεται με ρητή συνταγματική διάταξη για λόγους δημοσίου συμφέροντος. Το δικαίωμα αυτό καθιερώθηκε με την επικράτηση του δημοκρατικού πολιτεύματος και υλοποιεί την πολιτική ισότητα, αφού οι παροχές αυτές δίνουν, θεωρητικά τουλάχιστον, την δυνατότητα άσκησης του παθητικού εκλογικού δικαιώματος σε όλους τους πολίτες, ανεξάρτητα από την οικονομική τους κατάσταση, ενώ αυτό αρχικά ήταν τιμητικό και καταλαμβανόταν, κατά κανόνα, από τους ευγενείς και τους πλούσιους. Επί πλέον, η βουλευτική αποζημίωση συνιστά μια πρόσθετη θεσμική εγγύηση, που περιβάλλει τον βουλευτή κατά την διάρκεια της θητείας του και είναι ζήτημα, που συνδέεται με το κύρος και την ποιότητα του κοινοβουλευτικού έργου και την πολιτική λειτουργία του βουλευτή. Για τους λόγους αυτούς, γίνεται δεκτό, ότι είναι συνταγματικά ανεπίτρεπτη η παραίτηση από το δικαίωμα αυτό, η εκχώρηση και η κατάσχεσή του (βλ. Γνωμ. Ν.Σ.Κ. 268/2013, Ν. Σαριπόλου: «Συνταγματικό Δίκαιο», Έκδ. 1915, σελ. 496, Χρ. Σγουρίτσα: «Συνταγματικό Δίκαιο», Έκδ. 1959, σελ. 302, Κ. Γ. Μαυριά: «Συνταγματικό Δίκαιο», Έκδ. 2005, σελ. 686 επ., Ευάγ. Β. Βενιζέλου: «Μαθήματα Συνταγματικού Δικαίου», Έκδ. 2008, σελ. 512 επ., Αθανασίου Γ. Ράϊκου: «Συνταγματικό Δίκαιο», Έκδ. 2009, σελ. 595 επ.).

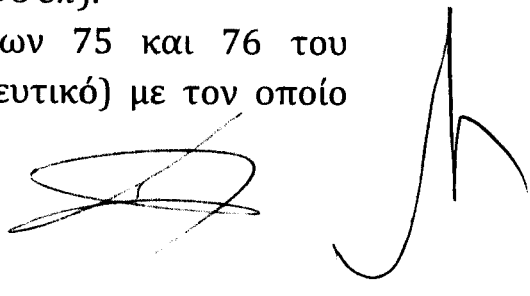
3. Η καταβαλλόμενη στους βουλευτές αποζημίωση δεν έχει τα εννοιολογικά στοιχεία του, λόγω εργασίας, μισθού, που αποτελεί χρηματική κατά κανόνα αντιπαροχή, καταβαλλόμενη στον εργαζόμενο για ορισμένη εργασία από το φυσικό ή νομικό πρόσωπο, που

ωφελείται από την παροχή της, αλλά αποβλέπει στην εξασφάλιση της αξιοπρεπούς διαβίωσης, όπως ακριβώς και ο μισθός των δημοσίων υπαλλήλων, ο οποίος δεν παρέχεται σε αντάλλαγμα των παρεχομένων υπηρεσιών (βλ. Ελ. Συν. 345/2012, 516/2009, Σ.τ.Ε. 1640/2007 (ΝΟΜΟΣ) κ.ά.).

4. Τα προαναφερόμενα αναφορικά με την βουλευτική ασυλία και το δημοσίου δικαίου δικαίωμα του βουλευτή για την καταβολή της βουλευτικής αποζημίωσης, που αποτελούν θεσμικές εγγυήσεις του βουλευτή για την ακώλυτη άσκηση των αρμοδιοτήτων του στο πλαίσιο του Συντάγματος, του Κανονισμού της Βουλής και των νόμων, τελούν υπό τις αρχές της εύλογης σχέσης αναλογικότητας ανάμεσα στα χρησιμοποιούμενα μέσα και στον επιδιωκόμενο σκοπό (βλ. ΕΔΔΑ 2010, Π. Συγγελίδης κατά Ελλάδας, ΕΔΔΑ 2006, Τσαλκίτζης κατά Ελλάδας κλπ.).

5. Με τις διατάξεις του άρθρου 63 παρ. 3 του Συντάγματος προβλέπεται η κράτηση (περικοπή) του ενός τριακοστού της μηνιαίας βουλευτικής αποζημίωσης στην περίπτωση της αδικαιολόγητης απουσίας του βουλευτή για περισσότερες από πέντε συνεχείς συνεδριάσεις της Βουλής ανά μήνα. Αντίστοιχη διάταξη υπήρχε και στα προηγούμενα του ισχύοντος Συντάγματα (βλ. ενδεικτικώς Σύνταγμα 1911, άρθρο 76: «Εν απουσία βουλευτού άνευ αδείας ...», άρθρο 75 Συντάγματος 1952: «Εν απουσία βουλευτού επί πλείονας των πέντε συνεδριάσεων κατά μήνα άνευ αδείας της Βουλής ...», και Χ. Γ. Σγουρίτσα: «Συνταγματικό Δίκαιο», Έκδ. 1959, σελ. 302 επ.). Η διάταξη αυτή θεσμοθετήθηκε με το περιεχόμενο αυτό με το αντίστοιχο άρθρο του Συντάγματος του 1975. Η περικοπή της αποζημίωσης, προβλεπόμενη από σαφή συνταγματική διάταξη, στην περίπτωση αυτή είναι υποχρεωτική και τελεί αναμφίβολα σε αναλογία του επιβαλλομένου μέτρου προς τον επιδιωκόμενο σκοπό. Από το περιεχόμενο της διάταξης αυτής και την φύση της βουλευτικής αποζημίωσης, που αναλύθηκε προηγουμένως, προκύπτει ότι η περικοπή της αντιστοιχεί στην περικοπή του μισθού των δημοσίων υπαλλήλων, η οποία θεωρείται ως διοικητικό μέτρο με λανθάνοντα πειθαρχικό χαρακτήρα (βλ. όπου και παραπάνω και κυρίως Αθανασίου Ράϊκου: «Συνταγματικό Δίκαιο», Έκδ. 2009, σελ. 598 επ.).

6. Περαιτέρω, στις διατάξεις των άρθρων 75 και 76 του Κανονισμού της Βουλής (Μέρος Α΄- Κοινοβουλευτικό) με τον οποίο

ρυθμίζεται μέσα στα πλαίσια της συνταγματικής αυτονομίας της Βουλής η οργάνωση του νομοθετικού της έργου (βλ. Σ.τ.Ε. Ολ. 983/2012, Ελ. Συν. 820/2010, 241/2009, Σ.τ.Ε. 3705/2008, Α.Π. 373/2007, Ν.Σ.Κ Γνωμ. 521/2012, 21/2009, 424/2005), εξειδικεύονται οι υποχρεώσεις του βουλευτή, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται και η υποχρεωτική παράσταση αυτού καθ' όλη τη διάρκεια των συνεδριάσεων της Ολομέλειας, καθώς και του Τμήματος διακοπής των εργασιών και των Επιτροπών, αν είναι μέλος αυτών. Οι διατάξεις των άρθρων αυτών ρυθμίζουν κατά τα λοιπά το θέμα της περικοπής της βουλευτικής αποζημίωσης και παρέχουν ρητή εξουσιοδότηση στον Πρόεδρο της Βουλής, όπως με απόφασή του και σύμφωνη γνώμη της Διάσκεψης των Προέδρων, καθορίσει τους λόγους της δικαιολογημένης απουσίας από συγκεκριμένη συνεδρίαση και τον τρόπο βεβαίωσής τους.

7. Σε εκτέλεση της προαναφερόμενης διάταξης της παρ. 2 του άρθρου 76 του Κανονισμού της Βουλής εκδόθηκε η αριθ. 2021/27.3.2002 απόφαση του Προέδρου της Βουλής, η οποία καθορίζει τις περιπτώσεις, στις οποίες θεωρείται δικαιολογημένη η απουσία του βουλευτή από συγκεκριμένη συνεδρίαση και προσδιορίζεται ο τρόπος βεβαίωσης της ύπαρξης ενός ή περισσοτέρων λόγων δικαιολογημένης απουσίας. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνεται και η περ. ε', της απόφασης, σύμφωνα με την οποία δικαιολογημένη θεωρείται η απουσία, όταν ο βουλευτής απουσίασε λόγω ασθενείας ή άλλης ανωτέρας βίας.

8. Η οριοθέτηση των περιπτώσεων ανωτέρας βίας είναι δυσχερής. Περί αυτής υποστηρίζονται δύο θεωρίες. Η αντικειμενική (απόλυτη), η οποία θεωρεί ότι κρίσιμο για την έννοιά της στοιχείο είναι ότι τα γεγονότα είναι «εξωτερικά» σε σχέση με το υποκείμενο και είναι από τη φύση τους αναπότρεπτα (πόλεμοι, σεισμοί, ναυάγιο κ.λπ.) και η υποκειμενική (σχετική) θεωρία, που περιλαμβάνει στην έννοια της ανωτέρας βίας και γεγονότα «εσωτερικά» θεωρεί δε κρίσιμο μόνο ότι τα γεγονότα αυτά είναι απρόβλεπτα (άρα ασυνήθιστα) και αναπότρεπτα και με μέτρα άκρας επιμέλειας και σύνεσης του ενδιαφερομένου. Η έννοια της ανωτέρας βίας στο Ενωσιακό Δίκαιο συντίθεται από ένα αντικειμενικό στοιχείο (ασύνηθες και ανεξάρτητο από τη βούληση του ενδιαφερομένου περιστατικό) και ένα υποκειμενικό στοιχείο (επίδειξη εκ μέρους του ενδιαφερομένου κάθε

δυνατής επιμέλειας, πλην των «υπέμετρων θυσιών») (βλ. ενδ. απόφαση ΔΕΚ στην υπόθεση C-266/84 *Denkavit*, Συλλογή 1986, σελ.149, απόφαση ΔΕΚ στην υπόθεση C-209/83, *Ferriere, Valsabbia*, Συλλογή 1984, σ. 3089).

9. Κατά την ημέτερη νομολογία, η ανωτέρα βία αποτελεί αόριστη νομική έννοια και η υπαγωγή σ' αυτή συγκεκριμένων πραγματικών περιστατικών ελέγχεται αναιρετικά. Ως «ανωτέρα βία» νοείται οποιοδήποτε ανυπαίτιο γεγονός, εξαιρετικής φύσης, που δεν αναμενόταν και δεν ήταν δυνατόν να αποτραπεί ούτε με μέτρα άκρας επιμέλειας και σύνεσης. Η νομολογία ποικίλει ως προς την υπαγωγή περιστατικού στην έννοια της ανωτέρας βίας (βλ. ενδ. Α.Π. 1778/2013, 38/2013, 224/2013, Σ.τ.Ε. 1881/2012, 2683/2010 (ΝΟΜΟΣ), Μ. Π. Σταθόπουλος: «Γενικό Ενοχικό Δίκαιο», 2004, σελ. 306 επ.).

Β. 1. Όπως συνάγεται από τις διατάξεις των άρθρων 282, 283, 284 και 296 του ΚΠΔ., όπως ίσχυαν κατά τον χρόνο έκδοσης των αναφερομένων στο ιστορικό ενταλμάτων προσωρινής κράτησης, σε συνδυασμό με τη διάταξη του άρθρου. 5 παρ. 3γ της έχουσας υπερνομοθετική ισχύ (άρθρ. 28 παρ. 1 του Συντάγματος) Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προάσπιση των δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ν.Δ. 53/1974), ο νομοθέτης προέβλεψε ένα σύστημα επιβολής περιοριστικών, σε ευρεία έννοια, όρων στον κατηγορούμενο, ο επαχθέστερος και έσχατος των οποίων είναι η προσωρινή κράτηση, που γι' αυτό λειτουργεί εξαιρετικά και επικουρικά, ενώ η επιβολή των λοιπών (απαγόρευση εξόδου, εμφάνιση σε αρχή, εγγυοδοσία κ.λπ.), λειτουργεί ως υποκατάστατη εναλλακτική λύση και εξετάζεται κατά προτεραιότητα (βλ. Ν. Ανδρουλάκη; «Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης», 1994, σελ. 284, Α. Καρρά; «Μαθήματα Ποινικού Δικονομικού Δικαίου», 2, Β, 1990, σελ. 229, Θ. Δαλακούρα; «Περιοριστικοί όροι», Υπεράσπιση 1997, 1161).

2. Από την γραμματική διατύπωση των διατάξεων των άρθρων 282 έως 284 του ΚΠΔ, συνάγεται, ότι, για να διαταχθεί η προσωρινή κράτηση του κατηγορουμένου, πρέπει να συντρέχουν αυστηρά οι προϋποθέσεις που τάσσουν οι διατάξεις αυτές. Μόνη η βαρύτητα των πράξεων δεν αρκεί για την επιβολή της προσωρινής κράτησης. Ακόμη και αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις, που προβλέπονται από τον νόμο, ο ανακριτής δεν υποχρεούται να εκδώσει ένταλμα προσωρινής κράτησης, αλλά μπορεί να επιβάλλει περιοριστικούς όρους (βλ. Γ.

Αρβανίτη, Γ. Καλφάκη, Α. Καράμπελα, Π. Μαργαρίτη: «Κώδικας Ποινικής Δικονομίας», Έκδ. 2001, σελ. 646 επ.).

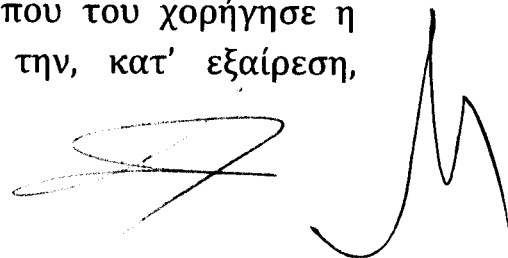
3. Η έκδοση εντάλματος προσωρινής κράτησης αποτελεί δικαστική κρίση (του ανακριτή με σύμφωνη γνώμη εισαγγελέα ή, σε περίπτωση διαφωνίας, του αρμοδίου δικαστικού συμβουλίου) ή, κατ' άλλους, δικαστική απόφαση, με συγκεκριμένη επιταγή, που εκδίδεται από το αρμόδιο δικαιοδοτικό όργανο, παρά ανακριτική πράξη (πρβλ. Αθανασίου Κονταξή: «Κώδικας Ποινικής Δικονομίας», Έκδ. 1994, σελ. 1362 επ., Ιωάν. Β. Ζησιάδου: «Εγχειρίδιον Ποινικής Δικονομίας», Έκδ. 1958, σελ. 78 επ.). Ενέχει αυστηρά αιτιολογημένη δικαιοδοτική κατάφαση αναφορικά με σοβαρές ενδείξεις διάπραξης σοβαρών αδικημάτων από τον κατηγορούμενο, (στην περίπτωση των οποίων και μόνο εκδίδεται), σε συνδυασμό με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των πράξεων που του αποδίδονται, την υποψία φυγής του και τον κίνδυνο τέλεσης και νέων αδικημάτων από αυτόν, χωρίς, όμως, να επηρεάζει, κατά οποιοδήποτε τρόπο, το τεκμήριο αθωότητας του κατηγορουμένου και την εν γένει εξέλιξη της εις βάρος του ποινικής διαδικασίας (πρβλ. ΕΔΔΑ απόφαση της 12.5.2009, υπόθεση Γιοσάκης κατά Ελλάδας, αριθμ. προσφυγής 36205/06, παρ. 82,83). Η έννοια των «σοβαρών ενδείξεων ενοχής», ως προϋπόθεση για την έκδοση εντάλματος προσωρινής κράτησης, σημαίνει ενδείξεις ισχυρότερες σε σχέση με τις «επαρκείς» και καταφάσκονται τότε μόνο, όταν τα στοιχεία τα οποία υπάρχουν, κατά την συνήθη πείρα και τη γνώση της επιστήμης, θεμελιώνουν υψηλό βαθμό πιθανότητας για την ενοχή του κατηγορουμένου, (πρβλ. Αθανασίου Κονταξή: «Κώδικας Ποινικής Δικονομίας», 1994, σελ. 1386-1387 με τις εκεί παραπομπές, Α. Χ. Παπαδαμάκη: «Ποινική Δικονομία», Έκδ. 2012, παρ. 537).

4. Το ένταλμα προσωρινής κράτησης ανακαλείται κατά την διαγραφόμενη στις ισχύουσες διατάξεις διαδικασία, στην περίπτωση δε της μη ανάκλησής του οι κρίσεις του ανατρέπονται μόνο με την έκδοση αμετακλήτου βουλεύματος ή αμετάκλητης απόφασης στα πλαίσια της ποινικής δίκης. Εκείνος εναντίον του οποίου εκδόθηκε ένταλμα προσωρινής κράτησης οδηγείται στις φυλακές υποδίκων και παραδίδεται στον διευθυντή τους μαζί με το ένταλμα προσωρινής κράτησης, όπου και κρατείται, σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και του Ν. 2776/1999, όπως ισχύουν. Ο κρατούμενος μπορεί να τύχει αδείας μόνο υπό τις προϋποθέσεις και

από τα πρόσωπα που προβλέπουν οι διατάξεις αυτές (βλ. Α. Κονταξή: «Κώδικας Ποινικής Δικονομίας», ο.π, σελ. 1355 επ.,).

IV. Αναφορικά με το δικαιολογημένο ή μη της απουσίας των βουλευτών κατά τον χρόνο της προσωρινής τους κράτησης κατά την έννοια του άρθρου 63 παρ. 3 του Συντάγματος, ζήτημα το οποίο τίθεται με το υποβληθέν ερώτημα, κατά την συζήτηση ενώπιον της Ολομέλειας αναπτύχθηκαν οι εξής γνώμες:

1. Κατά την γνώμη της πλειοψηφίας, που απαρτίσθηκε από τους Ιωάννη Σακελλαρίου Πρόεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, Ανδρέα Φυτράκη, Ιωάννη Τρίαντο, Μιχαήλ Απέσσο, Αντιπροέδρους του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, Ηλία Δροσογιάννη, Ανδρέα Χαρλαύτη, Αντώνιο Κλαδιά, Στέφανο Δέτση, Μεταξία Ανδροβιτσανέα, Ασημίνα Ροδοκάλη, Βασιλική Δούσκα, Ιωάννη - Κωνσταντίνο Χαλκιά, Θεόδωρο Ψυχογιό, Κωνσταντίνο Γεωργάκη, Παναγιώτη Σπανό, Γεώργιο Κανελλόπουλο, Ανδρέα Ανδρουλιδάκη, Αικατερίνη Γρηγορίου, Κουήν - Τακούη Χουρμουζιάν, Νικόλαο Δασκαλαντωνάκη, Αφροδίτη Κουτούκη, Δήμητρα Κεφάλα, Δημήτριο Αναστασόπουλο, Ευαγγελία Σκαλτσά, Αθηνά Αλεφάντη, Αγγελική Καστανά, Χριστίνα Διβάνη, Παναγιώτη Παππά, Σταύρο Σπυρόπουλο, Νομικούς Συμβούλους του Κράτους (**ψήφοι είκοσι εννέα -29**), από την γραμματική ερμηνεία των προαναφερομένων διατάξεων του άρθρου 63 παρ. 3 του Συντάγματος, του άρθρου 76 του Κανονισμού της Βουλής και της υπ' αριθ. 2021/27.3.2002 απόφασης του Προέδρου της Βουλής προκύπτει ότι με αυτές, κατ' αρχήν, τίθεται το αδικαιολόγητο της απουσίας των βουλευτών σε πάνω από πέντε συνεχείς συνεδριάσεις μέσα στον ίδιο μήνα, ως προϋπόθεση της περικοπής της αποζημίωσης του βουλευτή. Η ανωτέρω απόφαση του Προέδρου της Βουλής, ορίζει περιοριστικά τις περιπτώσεις, κατά τις οποίες η απουσία του βουλευτή είναι δικαιολογημένη, μεταξύ των οποίων αναφέρεται και η συνδρομή ασθένειας ή άλλης ανωτέρας βίας (περίπτ. ε'), χωρίς περαιτέρω εννοιολογικό ή περιπτωσιολογικό προσδιορισμό του περιεχομένου της ανωτέρας βίας. Μεταξύ των περιπτώσεων δικαιολογημένης απουσίας δεν περιελήφθη η προσωρινή κράτηση του βουλευτή, παρά το γεγονός ότι, τόσο ο συνταγματικός νομοθέτης, όσο και η ψηφίζουσα τον Κανονισμό Ολομέλεια της Βουλής, αλλά και ο Πρόεδρος αυτής, κατά την άσκηση της κανονιστικής αρμοδιότητας, που του χορήγησε η Ολομέλεια της Βουλής, είχαν υπόψη τους την, κατ' εξαίρεση,

δυνατότητα κράτησης του βουλευτή, κατ' εφαρμογή της εξαιρετικής περίπτωσης του άρθρου 62 εδ. 5 του Συντάγματος. Συνεπώς, η απουσία του προσωρινά κρατούμενου βουλευτή από τις συνεδριάσεις της Βουλής θα πρέπει να θεωρηθεί ως αδικαιολόγητη κατά την έννοια της παρ. 3 του άρθρου 63 του Συντάγματος. Άλλως, θα πρέπει να εξετασθεί, εάν η εν λόγω προσωρινή κράτηση δύναται να ενταχθεί ερμηνευτικά στην έννοια της ανωτέρας βίας.

Επ' αυτού παρατηρείται ότι η προσωρινή κράτηση των ποινικώς διωκομένων εν γένει, αλλά και ιδιαιτέρως του βουλευτή, κατ' εφαρμογή του εδ. 5 του άρθρου 62 του Συντάγματος και των άρθρων 282 έως 284 του Κ.Π.Δ., ως μέτρο επιβαλλόμενο στο πλαίσιο συντεταγμένης, ευνομούμενης και διεπόμενης από το Σύνταγμα και την Ε.Σ.Δ.Α πολιτειακής δράσης, διασφαλίζεται με επαρκείς εγγυήσεις ως προς την αυστηρή τήρηση της νομιμότητας κατά την επιβολή της. Η ούτως ενεργούμενη προσωρινή κράτηση, μολονότι, κατ' αποτέλεσμα, αποτελεί πράγματι γεγονός που αναμφισβήτητα εμποδίζει τον κρατούμενο βουλευτή να ασκήσει τα βουλευτικά του καθήκοντα, εντούτοις δεν εντάσσεται στην έννοια της ανωτέρας βίας, όπως οριοθετήθηκε παραπάνω και, ως εκ τούτου, δεν καθιστά, την, συνεπεία αυτής, απουσία του βουλευτή από τις συνεδριάσεις της Βουλής δικαιολογημένη, κατά την έννοια της περίπτ. ε' του άρθρου μόνου της αναφερθείσης απόφασης του Προέδρου της Βουλής.

Ειδικότερα, η συγκεκριμένη απουσία των προσωρινά κρατούμενων βουλευτών δεν είναι το αποτέλεσμα συνδρομής ανωτέρας βίας, υπό την έννοια εξωτερικού γεγονότος παντάπασιν απρόβλεπτου, μη αποτρέψιμου και όλως ανεξάρτητου από τη βούληση των κρατούμενων βουλευτών και τούτο, διότι η προσωρινή κράτηση αυτών εδράζεται επί της συνδρομής των, υπό του νόμου, προβλεπομένων προϋποθέσεων, οι οποίες, ως γνωστόν, συνάπτονται προς την υποκειμενική συμπεριφορά τους, όπως αυτή αποτυπώνεται σαφώς στην αιτιολογία των δικαστικών ενταλμάτων. Συγκεκριμένα, το περιεχόμενο των κρίσιμων ενταλμάτων προσωρινής κράτησης των αρμοδίων ανακριτών, για όσο χρόνο ισχύουν αυτά, ενέχει προσωρινή δικαστική κατάφαση, με ιδιαίτερα υψηλό βαθμό πιθανότητας, περί της συνδρομής σοβαρών ενδείξεων διάπραξης των αναφερομένων σε αυτά σοβαροτάτων αδικημάτων (χωρίς, ασφαλώς, τούτο να επηρεάζει, καθ' οποιονδήποτε τρόπο, το τεκμήριο της αθωότητας των

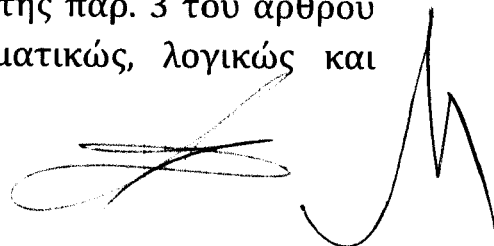
κατηγορουμένων ή να προδικάζει την εξέλιξη της ανάκρισης ή της εν γένει ποινικής διαδικασίας), ενώ συγχρόνως διαλαμβάνει ρητή ανάπτυξη και συνεκτίμηση των χαρακτηριστικών των αποδιδόμενων πράξεων και της υποψίας φυγής των κατηγορουμένων, ως και του κινδύνου διάπραξης και άλλων αδικημάτων στο μέλλον από αυτούς.

Με το περιεχόμενο αυτό, τα εντάλματα προσωρινής κράτησης δεσμεύουν τον Πρόεδρο της Βουλής, να θεωρήσει ως αδικαιολόγητη την απουσία των κρατουμένων βουλευτών, για όσο χρόνο διαρκεί η προσωρινή τους κράτηση και, ως εκ τούτου, να προβεί σε παρακράτηση του ενός τριακοστού της μηνιαίας βουλευτικής τους αποζημίωσης, για κάθε απουσία πέραν των πέντε συνεδριάσεων μέσα στον ίδιο μήνα.

Είναι ευνόητο ότι η παρακράτηση αυτή, εφόσον στηρίζεται σε προσωρινή και κατά πιθανολόγηση κρίση περί αδικαιολόγητης απουσίας των προσωρινά κρατουμένων βουλευτών, τελεί υπό την αίρεση της τελικής έκβασης της ποινικής διαδικασίας, που έχει κινηθεί εις βάρος αυτών. Συνεπώς, τα παρακρατηθέντα ποσά είναι επιστρεπτέα, εάν επακολουθήσει αμετάκλητη απαλλαγή ή αθώωση των προσωρινά κρατουμένων βουλευτών, ενώ, αντιθέτως, η διενεργηθείσα παρακράτηση καθίσταται οριστική σε περίπτωση αμετάκλητης καταδίκης τους.

Συμπερασματικά, κατά την γνώμη της πλειοψηφίας, η απουσία των βουλευτών από τις συνεδριάσεις της Ολομέλειας της Βουλής, κατά τον χρόνο της προσωρινής κράτησης που έχει διαταχθεί με δικαστικό ένταλμα, στα πλαίσια διεξαγομένης εις βάρος τους ποινικής διαδικασίας, συνιστά «αδικαιολόγητη απουσία», κατά την έννοια του άρθρου 63 παρ. 3 του Συντάγματος.

2. Κατά την πρώτη μειοψηφήσασα γνώμη, που απαρτίσθηκε από τους Ιωάννη Διονυσόπουλο, Νικόλαο Μουδάτσο, Ανδρέα Γραμματικό, Κωνσταντίνο Χαραλαμπίδη, Ευγενία Βελώνη, Νίκη Μαριόλη, Δημήτριο Χανή, Ευφροσύνη Μπερνικόλα, Γαρυφαλιά Σκιάνη, Κωνσταντίνο Κατσούλα, Ελένη Σβολοπούλου, Δημήτριο Μακαρονίδη, Κωνσταντίνο Κηπουρό, Αλέξανδρο Ροϊλό, Αδαμαντία Καπετανάκη, Κωνσταντίνα Χριστοπούλου, Κυριακή Παρασκευοπούλου, Ελένη Πασαμιχάλη, Νομικούς Συμβούλους του Κράτους, **(ψηφοί δέκα οκτώ - 18)**, από τις προπαρατεθείσες διατάξεις και κυρίως αυτής της παρ. 3 του άρθρου 63 του Συντάγματος, ερμηνευόμενες γραμματικώς, λογικώς και

συστηματικώς, προκύπτουν τα εξής: α) Κατ' αρχάς, η συμμετοχή του βουλευτή στις συνεδριάσεις της Βουλής και των επιτροπών, των οποίων είναι όργανο - μέλος, αποτελεί συνταγματική υποχρέωσή του και δη υψίστη, ως «αντιπροσώπου του έθνους» (άρθρο 52 παρ. 2 Συντ.), β) Περαιτέρω, κατά συνταγματική ανοχή, ο βουλευτής δύναται να απουσιάζει, χωρίς συνέπειες, από πέντε, το πολύ, συνεδριάσεις της Βουλής κατά μήνα, γ) Δυνατότητα απουσίας του βουλευτή πέραν του εν λόγω ορίου, χωρίς συνέπειες, υφίσταται μόνον, εφόσον αυτή παρίσταται δικαιολογημένη, άλλως εφαρμόζεται η παρ. 3 του άρθρου 63 του Συντάγματος, αφαιρουμένου υποχρεωτικώς, υπό μορφή πειθαρχικού μέτρου, «του τριακοστού της μηνιαίας αποζημιώσεως δι' εκάστην απουσία». (Α. Γ. Ράϊκου: «Συνταγματικό Δίκαιο», τόμος Α', τεύχος Β', έκδοση 1990, σελ. 77, Π. Παραρά: «Σύνταγμα 1975 - Corpus II», έκδοση 1985, σελ. 187). Απαραίτητη, δηλαδή, προϋπόθεση για την, κατά τα ανωτέρω, περικοπή είναι όχι η απουσία του βουλευτή αλλά το αδικαιολόγητο αυτής. Ως αδικαιολόγητη δε απουσία, κατά την αληθή έννοια της ανωτέρω συνταγματικής διάταξης, νοείται η απουσία, η οποία εξαρτάται από την βούλησή του, δηλαδή όταν η απουσία του είναι εκούσια και ηθελημένη, ήτοι, ενώ έχει, κατ' αρχήν, αποδεδειγμένα τη δυνατότητα αυτοπρόσωπης παρουσίας στις συνεδριάσεις της Βουλής, στο πλαίσιο της εκπλήρωσης του συνόλου των καθηκόντων του, τα οποία συνάπτονται προς την άσκηση του λειτουργημάτος του και δικαιολογούν την αποζημίωσή του, παρά ταύτα ηθελημένα δεν παρίσταται. Της δυνατότητας αυτής στερείται, εξ αντικειμένου, ο βουλευτής εκείνος που, συνεπεία αναγκαστικής συμμόρφωσής του με νομότυπη πράξη συντεταγμένης πολιτειακής εξουσίας, όπως εν προκειμένω της δικαστικής, έχει στερηθεί την προσωπική του ελευθερία. Υπό τις περιστάσεις αυτές η *corpo*re απουσία του δεν μπορεί να θεωρηθεί αδικαιολόγητη, ενόψει και του τεκμηρίου αθωότητας που κατοχυρώνεται στο Σύνταγμα και στη διάταξη υπερνομοθετικής ισχύος του άρθρου 6 παρ.2 της ΕΣΔΑ. Ειδικότερα, η έναρξη της ποινικής διαδικασίας με την άσκηση της ποινικής δίωξης και η εξέλιξη αυτής, με την επιβολή προσωρινής κράτησης αλλά και την απαγόρευση μεταβάσεως του προσωρινώς κρατούμενου βουλευτή στη Βουλή, για τη συμμετοχή του στις συνεδριάσεις της, συνυπάρχουν αναγκαίως με την ισχύ του τεκμηρίου αθωότητας, προς το οποίο δεν θα ήταν συμβατή η καθ' οιονδήποτε

τρόπο απόδοση ευθύνης στον κατηγορούμενο για την προσωρινή κράτηση.

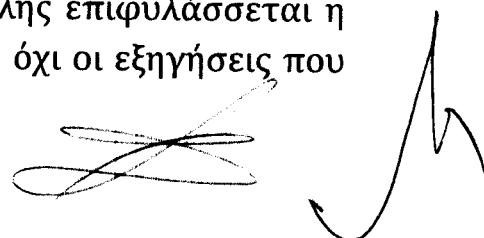
Περικοπή, εξάλλου, της βουλευτικής αποζημιώσεως, οφειλόμενη σε νόμιμη μεν αλλά μη ηθελημένη απουσία, ως η εν λόγω, δεν προβλέπεται από τις ανωτέρω διατάξεις.

Συνακολούθως προς αυτά, στην περίπτωση που επιβληθεί στον βουλευτή η νομική κατάσταση της προσωρινής κράτησης, αίρεται η εξάρτηση της ανωτέρω απουσίας του από την βούλησή του, με αποτέλεσμα η απουσία του να καθίσταται ακούσια, μη δυνάμενη να θεωρηθεί ως αδικαιολόγητη.

Είναι, άλλωστε, νομικά και λογικά παράδοξο ο βουλευτής ο οποίος απουσιάζει από τη Βουλή και δεν ασκεί το λειτούργημά του, λόγω προσωρινής κράτησης, να λαμβάνει, κατά τα οριζόμενα στην παρ. 1 της προαναφερόμενης συνταγματικής διάταξης, αποζημίωση και δαπάνες, «ωσεί παρών» και, ταυτοχρόνως, να θεωρείται, για την εφαρμογή της παρ. 3 της ίδιας διάταξης, ως αδικαιολογήτως απών.

Τέλος, το γεγονός ότι η έννομη τάξη δεν δύναται και δεν πρέπει να ανεχθεί την καταβολή πλήρους αποζημίωσης στον τελούντα στην ανωτέρω νομική κατάσταση βουλευτή, δεν δύναται να επιλυθεί δια διασταλτικής ή αναλογικής ερμηνείας των ανωτέρων διατάξεων, αλλά μόνο δια αναλόγου ρυθμίσεως, του νομοθέτου έχοντος την αποκλειστική ευθύνη και υποχρέωση επίλυσης του μη ρυθμιζόμενου ως άνω νομικού ζητήματος.

3. Κατά την δεύτερη μειοψηφήσασα γνώμη, που απαρτίσθηκε από τους Ιωάννα Καραγιαννοπούλου, Σπυρίδωνα Παπαγιαννόπουλο και Στυλιανή Χαριτάκη Νομικούς Συμβούλους του Κράτους, **(ψηφοί τρεις - 3)** ο Κανονισμός της Βουλής και οι σε εκτέλεση αυτού εκδιδόμενες κανονιστικές πράξεις εκφράζουν και διαφυλάσσουν την συνταγματικά κατοχυρωμένη αυτονομία της Βουλής (άρθρο 65 Συντάγματος). Κατά τις συνδυασμένες διατάξεις των άρθρων 63 παρ. 3 του Συντάγματος, 76 του Κανονισμού της Βουλής και του άρθρου Μόνου, παρ. 1 και 2 της με αριθ. 2021/2002 απόφασης του Προέδρου της Βουλής, ο χαρακτηρισμός της απουσίας βουλευτή από συνεδρίαση του Σώματος ως δικαιολογημένης ή αδικαιολόγητης εναπόκειται εν τέλει στην ουσιαστική κρίση της Βουλής δια του Προέδρου αυτής, λαμβάνοντας υπόψη ότι στον Πρόεδρο της Βουλής επιφυλάσσεται η αρμοδιότητα να κρίνει αν είναι ικανοποιητικές ή όχι οι εξηγήσεις που

του δίδονται από βουλευτή σχετικά με τους λόγους απουσίας του, ακόμη και εάν οι λόγοι αυτοί δεν μπορούν να ενταχθούν σε μια από τις προσδιορισμένες και ενδεικτικά αναφερόμενες περιπτώσεις δικαιολογημένης απουσίας (άρθρο 76 παρ. 6 Κανονισμού Βουλής - άρθρο Μόνο, παρ. 1, εδ. α' περ. στ και εδ. β, παρ. 2, εδάφιο β της με αριθ. 2021/2002 απόφασης Προέδρου Βουλής). Κατά συνέπεια, στην υπό κρίση περίπτωση, δεν καταλείπεται πεδίο εκφοράς γνωμοδοτικής κρίσης του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

4. Κατά την τρίτη μειοψηφήσασα γνώμη, που απαρτίσθηκε από τον Αλέξανδρο Καραγιάννη, Αντιπρόεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους και την Βασιλική Πανταζή, Νομικό Σύμβουλο του Κράτους (**ψηφοί δύο - 2**), η προβλεπόμενη στο άρθρο 63 παρ. 1 του Συντάγματος χρηματική παροχή (αποζημίωση και δαπάνες) καταβάλλεται στους βουλευτές για την άσκηση του λειτουργήματός τους, στην οποία εμπίπτει και η υποχρεωτική συμμετοχή τους στις συνεδριάσεις της Ολομελείας, των Τμημάτων και των Επιτροπών της Βουλής και η παρουσία τους καθ' όλη τη διάρκειά τους (άρθρο 76 παρ.1 του Κανονισμού της Βουλής). Σε περίπτωση απόλυτης αδυναμίας φυσικής συμμετοχής τους στις εν λόγω συνεδριάσεις εκ λόγων αναγομένων αποκλειστικώς στο πρόσωπό τους και τέτοιο λόγο συνιστά η προσωρινή κράτησή τους στις φυλακές με ένταλμα προσωρινής κράτησης, που έχει τον προσδοθέντα σε αυτό, από τη γνώμη της πλειοψηφίας, χαρακτήρα, δεν δικαιούνται καμίας απολύτως χρηματικής παροχής. Οι διατάξεις των άρθρων 63 παρ. 3 του Συντάγματος και 76 παρ. 2 του Κανονισμού της Βουλής, περί δικαιολογημένης και αδικαιολόγητης απουσίας των βουλευτών, ρυθμίζουν τις συνήθεις περιπτώσεις της δικαιολογημένης μη συμμετοχής τους στις συνεδριάσεις εκ λόγων ανεκτών (άδεια, αποστολή στο εξωτερικό, κλπ.) ή της αδυναμίας συμμετοχής τους εκ λόγων μη αναγομένων στο πρόσωπό τους (ανωτέρα βία, ασθένεια κλπ), καθώς και την αδικαιολόγητη απουσία τους, τουτέστιν την αναγομένη στην ελεύθερη βούλησή τους, παρά τη δυνατότητα και υποχρέωση για τη φυσική τους παρουσία. Τυχόν εφαρμογή των διατάξεων αυτών, κατά τα γενόμενα δεκτά από την γνώμη που πλειοψήφησε, άγει στο άτοπο να θεωρείται από της μίας μεν πλευράς ανεκτή η μη συμμετοχή τους σε πέντε συνεδριάσεις, για τις οποίες δικαιούνται της απολήψεως της παροχής, από της άλλης δε να

θεωρείται αδικαιολόγητη η μη συμμετοχή τους στις λοιπές, ενώ ο ίδιος λόγος καθιστά αδύνατη τη συμμετοχή τους σε όλες τις συνεδριάσεις.

V. Ακολούθως και επειδή διατυπώθηκαν περισσότερες από δύο γνώμες, κατ' εφαρμογή των διατάξεων της παρ. 3 του άρθρου 7 του Ν. 3086/2002 (ΦΕΚ Α' 324), επακολούθησε νέα ψηφοφορία μεταξύ εκείνων, οι οποίοι υποστήριξαν την αρχικώς ασθενέστερη τρίτη μειοψηφήσασα γνώμη και κατ' αυτή ο Αντιπρόεδρος του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους Αλέξανδρος Καραγιάννης και η Νομικός Σύμβουλος του Κράτους Βασιλική Πανταζή προσχώρησαν στην γνώμη της πλειοψηφίας, η οποία συγκέντρωσε τελικά **τριάντα μία (31)** ψήφους.

Στην συνέχεια επακολούθησε νέα ψηφοφορία μεταξύ εκείνων οι οποίοι υποστήριξαν την δεύτερη μειοψηφήσασα γνώμη και κατ' αυτή οι Νομικοί Σύμβουλοι του Κράτους Ιωάννα Καραγιαννοπούλου, Σπυρίδων Παπαγιαννόπουλος και Στυλιανή Χαριτάκη προσχώρησαν στην πρώτη μειοψηφήσασα γνώμη, η οποία συγκέντρωσε τελικά **είκοσι μία (21)** ψήφους.

VI. Ενόψει όλων των ανωτέρω, το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους, σε Πλήρη Ολομέλεια, γνωμοδοτεί, κατά πλειοψηφία, ότι επί του υποβληθέντος ερωτήματος προσήκει η απάντηση ότι η απουσία των βουλευτών από τις συνεδριάσεις της Ολομέλειας της Βουλής, κατά τον χρόνο της προσωρινής κράτησης που έχει διαταχθεί με δικαστικό ένταλμα, στα πλαίσια διεξαγομένης εις βάρος τους ποινικής διαδικασίας, συνιστά «αδικαιολόγητη απουσία», κατά την έννοια του άρθρου 63 παρ. 3 του Συντάγματος.

Θεωρήθηκε

Αθήνα, 30 - 12 - 2013

Ο Πρόεδρος,

Ιωάννης Σακελλαρίου
Πρόεδρος του Ν.Σ.Κ.

Η Εισηγήτρια

Δήμητρα Κεφάλα

Νομικός Σύμβουλος του Κράτους